

Umsögn og athugasemdir Samtaka um aðskilnað
ríkis og kirkju við frumvarp til laga um stöðu,
stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar

Alþingi

Erindi nr. Þ 121 / 1094

komudagur 17 / 3 1997

Samband ríkis og þjóðkirkju

Samtök um aðskilnað ríkis og kirkju hafa það að meginmarkmiði sínu að skilið verði milli þjóðkirkjunnar og ríkisvaldsins að fullu. Í því augnamiði krefjast samtökin þess að 62. grein stjórnarskrárinnar verði numin úr gildi, en sú grein hljóðar svo: „Hin evangelíska lútherska kirkja skal vera þjóðkirkja á Íslandi, og skal ríkisvaldið að því leyti styðja hana og vernda.“

62. grein stjórnarskrárinnar á að mati samtakanna illa heima í stjórnarskrá Íslenska lýðveldisins. Samkvæmt þeirri grein skal ríkisvaldið styðja og vernda þjóðkirkjuna. Samkvæmt 2. grein stjórnarskrárinnar er ríkisvaldið þrískipt, eins og hefð er fyrir í vestrænum lýðræðisríkjum, í dómsvald, löggjafarvald og framkvæmdarvald.

Það er hverjum manni ljóst að ekki fer vel á að dómsvaldið styðji og verndi nokkra stofnun í landinu. Þjóðkirkjan sem lögaðili á samkvæmt 62. grein að njóta sérstaks stuðnings og verndar ríkisvaldsins og þar með dómsvaldsins. Þetta er í beina mótsögn við hlutleysi dómstóla.

Einnig er 62. greinin í mótsögn við 65. grein stjórnarskrárinnar þar sem kveður á um að allir skulu vera jafnir fyrir lögum án tillits til trúarbragða.

Megintilgangurinn með aðskilnaði kirkjunnar og ríkisins er að mati samtakanna tvíþættur. Veigameiri þátturinn er það misrétti sem hin mismunandi trúarbrögð búa við á Íslandi sökum sérstakrar stöðu þjóðkirkjunnar. Vilja samtökin jafna þennan mun svo trúfélög þau sem hér starfa eða koma til með að starfa njóti algers jafnréttis í hvívetna.

Seinni þátturinn er staða þjóðkirkjunnar sem slíkrar sem hluti ríkisvaldsins. Telja samtökin að ekki sé hægt að starfrækja trúfélag undir leiðsögn ríkisvaldsins án þess að trúarbrögðin sem slík bíði af því skaða. Því telja samtökin að algert sjálfstæði kirkjunnar geti ekki orðið henni til annars en góðs.

Samtökin hafa ítrekað vakið athygli á þeim umtalsverða meirihluta sem aðhyllist aðskilnað ríkis og kirkju, samkvæmt skoðanakönnunum sem gerðar hafa verið undanfarin ár. Á síðastliðnum 4 árum aðhylltust 55 til 63 af hundruði þeirra sem afstöðu tóku aðskilnað.

Það vekur furðu samtakanna hversu lítinn hljómgrunn kröfur um aðskilnað ríkisins og kirkjunnar hafa hlotið hjá stjórnvöldum. Ekki síst þykir samtökunum það undarlegt að Alþingi

láti misrétti af þessu tagi viðgangast á ofanverðri 20. öld. Sérrettindi eins trúfélags umfram önnur og ríkisafskipti af trúmálum eru að mati samtakanna brot á mannréttindum.

Umsögn SARK um frumvarp til laga um stöðu, stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar:

Frumvarp það sem þessi hluti umsagnarinnar varðar, um stöðu, stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar, er að mati Samtaka um aðskilnað ríkis og kirkju langt frá því gallalaus.

Samtökin fagna auknu sjálfstæði og sjálfræði kirkjunnar í eigin málum sbr. frumvarp til laga um stöðu, stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar.

En samtökin harma hversu stutt skref er stigið með frumvarpi þessu.

Samtök um aðskilnað ríkis og kirkju mótmæla harðlega tillögum um launagreiðslur og réttarstöðu starfsmanna kirkjunnar, sbr. V. kafla, 61. og 62. grein, og jarðeignir kirkna sbr. VI. kafla, 63. grein. Einnig mótmæla samtökin harðlega samkomulagi ríkisins og þjóðkirkjunnar um kirkjujarðir og launagreiðslur til presta og starfsmanna þjóðkirkjunnar sbr. fylgiskjal I.

Telja samtökin að fyrirkomulag launagreiðslna á vegum þjóðkirkjunnar eigi að vera ríkinu óviðkomandi.

Gagnrýna samtökin harðlega hvernig staðið er að greiðslum fyrir kirkjujarðir og telja þau að samkomulag af því tagi sem hér um ræðir samrýmist á engan hátt eðlilegum viðskiptaháttum, þar sem kaupverð eða matsverð jarðanna komi hvergi fram, engin föst fjárhæð komi fram sem kirkjunni beri að fá í sinn hlut fyrir að afhenda ríkinu kirkjujarðir.

Telja samtökin að um kaup af þessu tagi eigi að gilda almennar viðskiptareglur, að eðlilegt markaðsverð skuli greitt fyrir jarðirnar og á föstum, skilgreindum afborgunum með eðlilegum markaðsvöxtum. Það er fásinna að mati samtakanna að ríkið skuli fyrir hönd íslensku þjóðarinnar gera samkomulag af þessu tagi, þar sem allar upphæðir eru óskilgreindar og í engum tengslum við raunverulegt verð hinna svokölluðu kirkjujarða. Telja samtökin að allar fjárhæðir sem þetta mál varðar eigi að koma fram í krónum en ekki stöðugildum.

Í athugasemdum við lagafrumvarpið, á síðu 16, 5. málsgrein segir: „...en aðrir aðilar hafa einnig látið til sín heyra þótt eigi fari sérlega hátt, m.a. í þá veru að slíta beri öll tengsl milli ríkis og kirkju. Eigi verður þó talið að nú um stundir eigi svo róttækar hugmyndir fylgi að fagna meðal alls þorra Íslendinga og miðast efni þessa frumvarps m.a. við þá ætlan nefndarinnar.“

Það má ljóst vera, með vísan í áðurgreindar skoðanakannanir, að forsendur þær sem nefndin gaf sér við samningu lagafrumvarpsins eru algerlega úr takti við hina raunverulegu stöðu.

Samtök um aðskilnað ríkis og kirkju leggja fram eftirfarandi tillögur um breytingar á frumvarpi til laga um stöðu, stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar:

- 1. grein:** Í 2. mgr. falli „Ríkisvaldinu ber að styðja og styrkja þjóðkirkjuna“, brott.
- Aths.** Orðalag 2. málsgreinar er ekki í samræmi við 62. grein stjórnarskrárinnar. Þar segir að ríkisvaldinu beri að styðja og vernda þjóðkirkjuna. Ríkinu ber ekki að styrkja þjóðkirkjuna samkv. stjórnarskrá, orðalag þetta virðist vísa beint til fjárstuðnings en um slíkt er ekki fjallað í stjórnarskrá. Þykir samtökunum þetta ákvæði óþarft.
- 2. grein:** Í 1. mgr. falli „...innan lögmæltra marka“ brott. Í 2. mgr. falli „...eftir því sem við getur átt“ brott.
- 3. grein:** Greinin falli brott í heild sinni.
- 4. grein:** 1. mgr. falli brott. Í 2. mgr. falli „...eftir því sem við getur átt“ brott.
- 5. grein:** „...innan lögmæltra marka“ falli brott.
- 9. grein:** Greinin falli brott í heild sinni. Í stað hennar komi: „Biskup Íslands skal skipaður af fráfarandi biskupi, fyrrum starfandi biskupum, starfandi vígslubiskupum og fyrrum starfandi vígslubiskupum í sameiningu.“
- 12. grein:** Í 1. mgr. falli „...ráðherra...“ brott og í stað þess komi „...biskup Íslands...“ Einnig falli á brott í 1. mgr.: „Um réttaráhrif kærðs úrskurðar gilda ákvæði 29. gr. stjórnarsýslulaga, nr. 37 /1993.“
Í 2. mgr. þar sem segir „Skulu þeir allir skipaðir samkvæmt tilnefningu Hæstaréttar“, falli „...Hæstaréttar“ brott og í stað þess komi „...kirkjuráðs“. 6. mgr. falli brott.
- 15. grein:** Í 2. mgr. falli „Forseti Íslands...“ brott og í stað þess komi „Biskup Íslands...“.
- 19. grein:** Í 1. mgr. falli „...innan lögmæltra marka“ brott.
- 20. grein:** Í 4. mgr. falli „...kirkjumálaráðherra eða fulltrúi hans...“ brott.
- 22. grein:** 3. mgr. og 4. mgr. falli brott.
- 25. grein:** Í 1. mgr. falli „...verkefna sem lög og stjórnvaldsreglur ætla því og...“ brott. Í 1. mgr falli „...Alþingis og ráðherra.“ brott og málsgreinin verði því svo:

„Kirkjuráð fer með framkvæmd sameiginlegra málefna þjóðkirkjunnar, þar á meðal erinda sem vísað er til þess m.a. af hálfu kirkjubings, prestastefnu og samtökum leikmanna.“ Í 4. mgr. falli „...skal fylgt ákvæðum stjórnarsýslulaga, nr. 37/1993, eftir því sem við getur átt...“ brott og í stað þess komi „...skal fylgt góðum, almennum reglum um málsmeðferð...“.

26. grein: 2. mgr. og 3. mgr. falli brott.

36. grein: Greinin verði svo: „Biskup Íslands skipar í embætti sóknarpresta og í önnur prestsembætti sbr. 34., 35., 43. og 44. gr.“

37. grein: Í 3. mgr. falli „Ráðherra skipar...“ og í stað þess komi „Biskup Íslands skipar...“. Í 5. mgr. falli „...6. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.“ brott og í stað þess komi „...settum af kirkjubingi.“

39. grein: Í 1. mgr. falli „Ráðherra veitir...“ brott og í stað þess komi „Biskup Íslands veitir...“. Einnig falli „...að fenginni tillögu biskups“ brott úr 1. mgr.

40. grein: Fyrri setning greinarinnar verði svo: „Hafi enginn sótt um prestakall eða embætti er biskupi Íslands heimilt að setja prest í embættið í allt að eitt ár.“

50. grein: Greinin falli brott í heild sinni.

Aths. Samtökin telja að aðgreina beri starf þjóðgarðsvarðar á Þingvöllum frá starfi prests í Þingvallarprestakalli. Um stöðu Þingvallarprestss þurfa vart að gilda aðrar reglur en um aðra presta. Embætti þjóðgarðsvarðar ætti að veita hverjum þeim sem hæfur er til starfans án tillits til þess hvort hann er guðfræðimenntaður eður ei. Má telja að önnur menntun, s.s. þjóðfræði- eða sögumenntun komi sér betur í starfi þjóðgarðsvarðar en guðfræðimenntun. Þingvallarnefnd ætti því, að mati samtakanna, að sjá um veitingu þjóðgarðsvarðarstöðu og fara þar eftir almennum vinnureglum í sambandi við stöðuveitingar af þessu tagi. Þjóðkirkjan ætti hins vegar að sjá um veitingu prestsembættis í prestakallinu eins og í öðrum prestaköllum landsins.

51. grein: Í 1. mgr. falli „...eða kirkjumálaráðherra...“ brott og í stað þess verði greininni breytt svo: „...prófastur eða biskup Íslands skýtur þangað.“

61 grein: 1., 2., 3. og 4. mgr. falli brott. Í 5. mgr. falli „...annarra...“ brott. Greinin í heild sinni verði því svo: „Launagreiðslur starfsmanna þjóðkirkjunnar eru ríkinu óviðkomandi.“

62. grein: Greinin falli brott í heild sinni.

63. grein: Greinin falli brott í heild sinni.

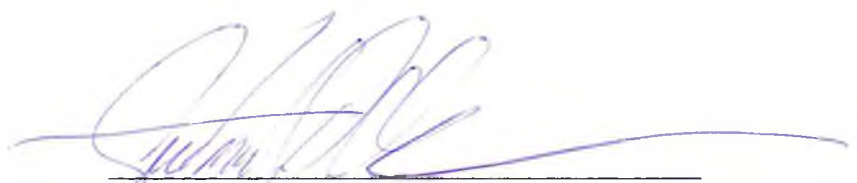
Aths: Varðandi 61, 62. og 63. gr. lagafrumvarpsins vísa samtökin í umsögnina hér á undan. Samtökin krefjast algerrar uppstokkunar á fjárhagstengslum ríkisins og þjóðkirkjunnar í þeim anda sem fjallað er um í umsögninni.

Umsögn SARK um frumvarp til laga um breytingu á lögum um biskupskosningu.

Um frumvarp varðandi biskupskosningu hafa Samtök um aðskilnað ríkis og kirkju ekkert að athuga. Með tilliti til 8. greinar frumvarps til laga um stöðu, stjórn og starfshætti þjóðkirkjunnar má ljóst vera að kirkjuþingi verði falið að setja reglur um biskupskosningu. Telja samtökin að þar með þurfi íslensk stjórnvöld ekki framar að setja lög varðandi þetta mál.

Umsögn þessi var samþykkt á samráðsfundi SARK þann 7. mars 1997.

Virðingarfyllt,
f.h. Samtaka um aðskilnað ríkis og kirkju:

Guðmundur Kr. Oddsson,
ritari SARK.